

Eén God, vele wegen (3): Sinds Abraham...

Lezing:

Abram zat in de winkel van zijn vader Terach.
Een winkel met allemaal beelden en beeldjes van goden uit de buurt.
Daar had Abram zo zijn bedenkingen bij.
Op een dag kwam een vrouw in de winkel met een mandje brood in haar hand.
'Abram, wil je dit brood aan de goden geven?' vroeg ze.
Toen de vrouw weg was, stond Abram op.
Hij nam een hamer en sloeg alle beelden stuk, behalve de grootste.
Voor dat beeld legde hij zijn hamer.
's Avonds kwam zijn vader terug. Hij zag de brokstukken.
'Wat is hier gebeurd?' vroeg hij.
'Een vrouw kwam met een mandje brood', zei Abram.
'Ze vroeg me om het brood te geven aan de goden.
Maar toen ik dat deed, zei elk beeld: "Ik wil het eerst eten."
Toen stond het grootste beeld op en sloeg met een hamer alle andere beelden stuk.'
'Wat probeer je me toch wijs te maken?' vroeg Terach,
'Beelden kunnen niet denken en spreken kunnen ze ook niet!'
'Luister even naar wat je zelf zegt', zei Abram,
'als godenbeelden niets kunnen, waarom zouden wij ze dan moeten aanbidden?'
Met grote stappen liep Abram naar huis.
'Kom', zei hij tegen zijn vrouw Sara, 'we gaan hier weg!'
We gaan naar een land, waar de echte God is.'
Ze pakten al hun bezittingen bijeen en vertrokken de volgende dag vroeg in de morgen.
Ze gingen op weg naar dat land.

(naar Midrasj Bereishit 38, 13)

Toespraak:

Bemide gelovigen,

Oorspronkelijk was het bedoeling om deze toespraak als eerste te plaatsen in deze cyclus. Maar doordat Geert Dedecker enkel op 14 januari vrij was en Eline vandaag in Amsterdam vertoeft hebben we de volgorde wat moeten omdraaien. Ik breng jullie dus niet de sequel, maar de prequel van vorige week. Zoals bij de kaskrakers onder de films: Na 'Batman', kwamen eerst 'Batman Returns' en 'Batman Forever' en daarna 'Batman Begins'

Het verhaal dat wij net hebben beluisterd staat niet in de bijbel, maar is een midrasj. Dat is een verhaal dat joodse rabbijnen vertellen om de Bijbel beter te kunnen verstaan. Met deze midrasj probeerden ze een antwoord te geven op de vraag waarom Abram, die toen nog niet AbraHAM heette, op een dag wegtrekt uit zijn land.

In de vertellingen die ons over hem zijn overgeleverd staat dat hij een nomade was, een rondtrekkende veehouder. Hij was met zijn vader Terach uit de havenstad Ur (OER) in het huidige Irak gekomen op weg

naar Kanaän - dat is wat nu het Palestijnse grondgebied van de Westelijke Jordaanoever wordt genoemd. In vogelvlucht trek je dan door de woestijn, maar dat zou hen niet gelukt zijn; Dus maakten ze een omweg via Haran in het huidige Turkije en ze zijn daar gebleven tot God Abram roept om zijn land te verlaten en verder te trekken naar het beloofde land Kanaän.

Het verschil tussen de trektocht van Abram en zijn vader Terach ligt volgens de bijbelse traditie in de beweegredenen voor zijn trektocht.

Terach volgt de grillige willekeur van de natuurgoden aan wie geofferd moet worden om hen gunstig te stemmen, zodat ze kunnen overleven. Omdat het overdag te warm was reisden de nomaden in de nacht. Het was de maan die hen de weg wees. Maar dan moest de maangod je wel gunstig gezind zijn en zijn zacht, vriendelijk licht over de wijde steppe zenden. Haran was het centrum van de verering van de maangodin Sin. Ook de sterren werden er vereerd. Om dat te kunnen doen werden er beeldjes gemaakt, die verkocht werden om die goden thuis te kunnen vereren. Volgens de midrasj die we net hebben gehoord hield Abrams vader daar een winkeltje open.

Maar Abram is een andere God op het spoor gekomen. Geen god die verandert volgens het ritme van de seizoenen. Maar een God die dezelfde blijft. Die boven alle natuurelementen staat en de mens in een heel andere verhouding plaatst tegenover de natuur. Deze God is niet zoals die andere goden; hij treedt met mensen in gesprek. Hij wil verbondenheid en geleidelijk aan zal ook blijken dat hij om de mens bekommerd is.

Alhoewel Abram in bewondering staat voor de prachtige sterrenhemel laat hij zijn doen en laten toch niet bepalen door een astronomisch teken, zoals de wijzen uit het Oosten die op zoek waren naar een koningszoon. Neen, Abram heeft een Stem gehoord. *"Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land dat ik je zal wijzen."* Een stem die hem wegtrekt uit Haran. Weg van de vele goden. Maar vooral een stem die hem aanspreekt als persoon. Een stem die niet alleen oproept, maar ook iets belooft. *"Ik zal je tot een groot volk maken, ik zal je zegenen, ik zal je aanzien geven, een bron van zegen zul je zijn. Ik zal zegenen wie jou zegenen, wie jou bespot zal ik vervloeken. Alle volken op aarde zullen wensen gezegend te worden als jij"* (Gen. 12,1-3).

Dat is niet niks dat hem beloofd wordt maar hij moet er wel zijn bestaanszekerheid voor opgeven. En hij was toen al 75 jaar, vertelt de bijbel. *"Ik zal je tot een groot volk maken."* Hij heeft nog 25 jaar moeten wachten vooraleer zijn eerste wettige nakomeling geboren werd (Gen. 21,5). Met God moet je een beetje geduld hebben...

Met Abram is het dus allemaal begonnen. Daarom wordt Abram de aartsvader genoemd van de monotheïstische godsdiensten. Want niet alleen de joden, maar ook de christenen en de moslims zien Abram als het oervoorbeeld van wat geloven eigenlijk is: wegtrekken uit vastgeroeste situaties en op weg gaan in het vertrouwen dat die ene God gids én zegen zal zijn.

Ook in de Koran is Ibrahiem - zo wordt hij daar genoemd - een man die afrekenet met het verleden en nieuwe paden inslaat. Met zijn stellingname tegen afgodsbeelden haalt Ibrahiem zich in de Koran bovendien de woede van het volk op de hals.

Joden, christenen en moslims vormen samen de zogenaamde 'Abrahamitische religies', ook wel de religies van het Boek genoemd. Dat zijn drie verschillende boeken die beginnen bij Abraham; we hebben

het over de Tenak bij de joden, de bijbel bij de christenen en de Koran bij de moslims. Dat deze drie monotheïstische godsdiensten Abraham als stamvader van het geloof erkennen is van wezenlijk belang in de zogenaamde interreligieuze dialoog – die in dit geval een dialoog kan genoemd worden.. Volgelingen van deze drie godsdiensten zouden elkaar niet als ‘ongelovigen’, ‘afvalligen’ of ‘verdwaalden’ mogen beschouwen, maar als broeders en zusters, of minstens neven en nichten, want als wij in (slechts) één God geloven, dan moet die wel dezelfde zijn. Maar het is niet omdat je dezelfde vader hebt dat je daarom automatisch als broers en zussen met elkaar overeenkomt...

Want er zijn natuurlijk ook enkele fundamentele verschillen, zowel theologisch als praktisch:

- In de ogen van de christenen en de moslims zou **het joodse geloof God te weinig universeel** opvatten en te sterk de nadruk leggen op het Joodse volk als uitverkoren volk. De lezing en toespraak van Geert Dedeker kan in deze context geplaatst worden. Voor wie hier twee weken geleden niet was: het ging over Jezus, die als joodse gelovige aanvankelijk dacht dat hij enkel gezonden was naar de verloren schapen van het volk Israël (Mt.15,24) en door een niet-joodse vrouw werd bekeerd tot een ware katholiek in de betekenis van 'gericht op ieder mens, met welke culturele of religieuze achtergrond ook'. Je kan die toespraak - net als vele andere toespraken - vinden op onze website.
- De **moslims hebben moeite met** de christelijke voorstelling van **de drie-eenheid van God**. Eén is één voor hen, en geen drie. Het afbeelden van die ene onaantastbare God beschouwen zij als aanbedding van andere goden. Ook hebben de moslims moeite met het feit dat de christenen van de mens Jezus een goddelijk iemand maken. Voor hen is God veel te groot om zich een menselijke, dat wil zeggen sterfelijke gedaante te kunnen vertonen. Als Jezus echt god is dan kan hij volgens hen niet sterven, en zeker niet aan een kruis. Mohammed mag dan wel de profeet zijn die volgens hen de voltooiing brengt, Mohammed kan aan God niet tippen.
- Ook **voor de joden is de titel 'Messias' of 'zoon van God' een ongepaste manier om over Jezus te spreken**. Jezus was door zijn unieke interpretatie van de Torah wel een bijzondere rabbi, maar zijn verkondiging, waarbij de liefde het beslissende en drijvende element vormt, en zijn martelaarschap geven hem daarom nog geen goddelijke status. De Joodse geleerde Schalom Ben-Chorin (1913-1999) vat het als volgt samen: "Het geloof van Jezus verenigt ons, het geloof in Jezus scheidt ons."

Het is onmogelijk en kan ook niet de bedoeling zijn om hier alle verschillen tussen deze drie religies te commentariëren. Misschien is dat meer een onderwerp voor een Babelatelier van Yot.

Wellicht is het wel van belang om te weten dat **voor een moslim** elke mens voorbeschikt is om gelovig te zijn. 'Moslim' betekent 'onderworpen aan God'. Dat is voor de moslim eigenlijk een initiële status van ons mens-zijn. Nog voor wij er zelf voor kiezen om ons tot God te richten zijn wij - doordat wij schepselen zijn en Hij de Schepper is - wezenlijk al aan hem ondergeschikt. Waar 'wij' - kinderen van het Verlichtingsdenken - bij de uitdrukking 'zich onderwerpen aan' al de neiging hebben om dit te beschouwen als een toegeving 'tegen mijn goesting', zijn de moslims helemaal niet vies van dat woord. Als de mens zijn ondergeschiktheid aan God ontkent dan is dat voor de moslim hetzelfde als dat de mens zichzelf ontkent. Vermoedelijk zorgt deze principiële afhankelijkheid er voor dat de seculariseringsbeweging, met nadruk op de zelfstandigheid van de mens, zo moeilijk kan inwortelen bij onze moslimbroeders.

Eigenlijk is dit **ook de Joodse visie** op de mens: "Hoor Israël, de Eeuwige is onze God, de Eeuwige is één. Hou van de Eeuwige met heel je hart, met heel je ziel en met al je krachten" (Dt.6,4-5).

En wij, gesecculariseerde **christenen**, zijn opnieuw op zoek hoe wij die grondhouding van dankbaarheid kunnen verzoenen met ons zelfbeschikkingsrecht.

Je zou kunnen zeggen: Laat ons vooral focussen op de overeenkomsten: de erkenning van een ongrijpbare, niet-in-één-beeld-te-vatten God en een diep respect voor al wat leeft. Maar zijn het niet de verschillen die ons precies zouden moeten uitdagen om te werken aan 'een nieuw wij' zoals Koen het ons in de septemberviering over 'afspraken rond God en de gemeenschap' voorhield? Een 'wij' dat zijn identiteit niet haalt uit het zich afzetten tegen een 'zij'. Een 'wij' - joden, christenen en moslims, de zonen en dochters, neven en nichten van Abraham - waarbinnen de verschillen groot kunnen zijn. Daarom vond ik de conclusie van Jan Leyers op het einde van zijn documentaire reeks over de islam in Europa wat ongelukkig. Hij sloot die reeks af met de volgende woorden: *"dat de echte strijd zich niet afspeelt tussen de islam en Europa, maar binnen de islam zelf, tussen de onbuigzame conservatieve hardliners en de moslims die ruimte willen laten voor twijfel en kritiek, en in die strijd mogen Europeanen zich niet van vijand vergissen."* Het was verzoenend bedoeld, maar het feit dat hij het over een 'strijd' heeft toont aan dat we nog ver af staan van het nieuwe 'wij'.

Ik wil eindigen met een andere Abraham dan de bijbelse Abram waarmee alles begon. Ik heb het over Abraham Joshua Heschel (1907-1972) die vorige week al door Eline werd geciteerd. Deze Amerikaanse rabbijn was een duidelijke voorstander van de dialoog tussen joden en christenen en andere gelovigen. Hij zei: *"De Heilige Geest rust op iedereen; God spreekt in vele talen en deelt zichzelf mee in een grote verscheidenheid van ingevingen."*

Die verscheidenheid zit trouwens niet alleen tussen de verschillende godsdiensten, maar ook binnen eenzelfde godsdienst zijn er ook verschillende tradities en interpretaties van de heilige teksten. Er bestaan bijvoorbeeld ook heel diepzinnige teksten die niet door Huub Oosterhuis zijn geschreven.

Laat het duidelijk zijn: Onze eerste taak in het benaderen van andere mensen uit een andere religie is onze schoenen uitdoen, want de plaats die wij naderen is heilig. Omdat God daar was voordat wij er kwamen...

Jef Truwant

De Lier, 28 januari 2018

https://nl.wikipedia.org/wiki/Abrahamitische_religies

<http://www.bijbelseplaatsen.nl/plaatsen/A/Abraham%20/%20Ur/514/>

C. Leterme, Kerk en leven, Federatie Rotselaar, 8 maart 2017, p. 1 - vermeld in <http://www.bijbelin1000seconden.be/menu/tiki-index.php?page=2e+zondag+van+de+veertigdagentijd+A+-+eerste+lezing>

<https://www.kuleuven.be/thomas/page/trialoog/%2381678/>

Nico Ter Linden, Het verhaal gaat... 1, 1997 (12de druk), p.49-51

Jan Van Eycken, Hoe kijken joden, christenen en moslims naar elkaar? Een delicate driehoeksverhouding, 2017, 222 p.

God was daar

Onze eerste taak
in het benaderen van andere mensen,
een andere cultuur, een andere religie,

is onze schoenen uitdoen,
want de plaats die wij naderen is heilig.

Doen we dit niet,
dan zouden we misschien
de droom van een ander vertrappen.

Erger is nog
dat we zouden vergeten
dat God daar was,
voordat wij er kwamen.

<https://www.ghardeman.nl/cit/citonb08.htm>